

дамакн

збонн
дзбонн
сїї України
нчдан
макн:
шдчтв
тнв!

Карасевич А. О., Кузнець Т. В.

**ГАЙДАМАЦЬКИЙ РУХ
НА УМАНЩИНІ**

**КОЛТІВЩИНА
1768 РОКУ**

ХРЕСТОМАТІЯ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

Карасевич А. О., Кузнець Т. В.

ГАЙДАМАЦЬКИЙ РУХ НА УМАНЩИНІ.
КОЛІВЩИНА 1768 РОКУ
ХРЕСТОМАТІЯ

УМАНЬ
ВПЦ «Візаві»
2018

УДК 94(477.46)"18"(075.8)
Г 14

*Рекомендовано до друку Вченою радою історичного
факультету
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
(протокол № 10 від 31 травня 2018 року)*

Г14 Гайдамацький рух на Уманщині. Коліївщина 1768 року:
хрестоматія / укладачі: Карасевич А. О., Кузнець Т. В. – Умань:
ВПЦ «Візаві», 2018. – 192 с.

Хрестоматія є своєрідним «літописом» Коліївщини. До неї увійшли документи, свідчення очевидців, мемуари, історичні дослідження гайдамацького руху та повстання 1768 року. Вони дають уяву про характер та розмах повстання, про його учасників та ватажків, про Уманщину другої половини XVIII століття взагалі.

Як навчальний посібник хрестоматія може бути використана для поглибленого вивчення історії рідного краю студентами, вчителями історії, викладачами.

УДК 94(477.46)"18"(075.8)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	10
Карасевич А. О., Кузнець Т. В. КОЛІВЩИНА ДОСЛІДЖЕНА І МАЛОВІДОМА.....	12
ВИТЯГ З ПРЕТЕНЗІЙ ПОЛЬСЬКИХ КОМІСАРІВ ПРО ЗБИТКИ, ЗАПОДІЯНІ ШЛЯХТІ ГАЙДАМАКАМИ 3 15 ЛИСТОПАДА 1755 РОКУ ДО 18 ЛИСТОПАДА 1757 РОКУ, СКЛАДЕНИЙ БРАЦЛАВСЬКОЮ ПОГРАНИЧНОЮ КОМІСІЄЮ.....	21
СВІДЧЕННЯ У КОШІ ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ МЕШКАНЦІВ УМАНІ ОСТАПА ПОЛАМАНОГО І ОСТАПА БОЧКИ ПРО НАПАД ГАЙДАМАКІВ НА МІСТО УМАНЬ.....	23
МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ІСТОРИИ ГАЙДАМАЧИНЫ.....	24
Костомаров Н. МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ІСТОРИИ КОЛИИВЩИНЫ ИЛИ РЕЗНИ 1768 Г.....	38
ПИСЬМО ПАНА ЯКОВА КУЗАЛКЕВИЧА К РУССКОМУ ПОЛКОВНИКУ ЧОРБЕ, С ОПИСАНИЕМ УМАНСКОЙ РЕЗНИ 1768 ГОДА.....	47
ПИСЬМО ЗАПОРОЖСКОГО АТАМАНА УМАНСКОГО КУРЕНЯ СЕМЕНА НЕЖИВОГО К ГУСАРСКОГО ПОЛКА КОМАНДИРУ ФЕДОРУ ЧОРБЕ, 21 ИЮНЯ 1768 Г.....	48
СВИДЕТЕЛЬСТВО ОТ МОШЕНЦЕВ.....	49
СВИДЕТЕЛЬСТВО КАНЕВСКИХ МЕЩАН И КОЗАКОВ.....	50
ПИСЬМО АТАМАНА ЗАПОРОЖСКОГО НЕЖИВОГО К ПОДПОЛКОВНИКУ ХОРВАТУ, В КОТОРОМ ЖАЛУЕТСЯ, ЧТО РУССКИЕ ВОЕННЫЕ ВЛАСТИ ПРИНИМАЮТ И УКРЫВАЮТ ПОЛЯКОВ И ЖИДОВ ОТ КАЗАЦКОЙ РАСПРАВЫ.....	51
РАПОРТ ПРЕМЬЕР МАЙОРА ВУЛЬФА ПРАВИВШЕМУ В КРЕПОСТИ СВ. ЕЛИСАВЕТЫ ЗА КОМЕНДАНТА ХРИСТИАНУ ГРИГОРЬЕВИЧУ КОРФУ О ГАЙДАМАЦКОМ НАБЕГЕ НА СЛОБОДУ ГОЛТУ И О ПРЕСЛЕДОВАНИИ ГАЙДАМАКАМИ ПОЛЯКОВ И ЖИДОВ.....	52

ПОКАЗАНИЯ КУПЦОВ О НАПАДЕНИИ ЗАПОРОЖЦЕВ И ГАЙДАМАКОВ НА ПАЛЕЕВО ОЗЕРО, ИЗБИЕНИИ ТАМ ПОЛЯКОВ И ЖИДОВ И О ПОКУШЕНИЯХ НА ТУРЕЦКОЕ МЕСТЕЧКО БАЛТУ.....	53
ПИСЬМО АТАМАНА СЕМЕНА НЕЖИВОГО ЧОРБЕ ОТ 30 ИЮНЯ 1768 ГОДА.....	54
СВИДЕТЕЛЬСТВО МЕДВЕДОВЦЕВ.....	55
РАПОРТ К ПОЛКОВЫМ ДЕЛАМ ЖЕЛТОГО ГУСАРСКОГО ПОЛКА ПОРУЧИКА КНЯЗЯ МАНВЕЛОВА О ПЕРЕГОВОРАХ С АТАМАНОМ ГАЙДАМАКОВ НЕЖИВЫМ, ДОМОГАВШИМСЯ ВЫДАЧИ БЕЖАВШИХ ПОЛЯКОВ И ЖИДОВ.....	57
КИЕВСКОГО ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРА ВОЕЙКОВА БРИГАДИРУ ЧЕРТКОВУ О ПРЕСЛЕДОВАНИИ ГАЙДАМАКОВ И БЕГЛЕЦОВ.....	58
ТОГО ЖЕ ВОЕЙКОВА ТОМУ ЖЕ БРИГАДИРУ О ПРЕСЛЕДОВАНИИ ГАЙДАМАКОВ И О СОДЕРЖАНИИ КАРАУЛОВ.....	60
ОТНОШЕНИЯ КИЕВСКОГО ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРА ВОЕЙКОВА БРИГАДИРУ ЧЕРТКОВУ: 1) О ВОДОВОРЕНИИ ПОЛЬСКИХ КОЗАКОВ, ПОЖЕЛАВШИХ ПОСТУПИТЬ В ПОДДАНСТВО РОССИИ. 2) О ДОПРОСЕ И ОТСЫЛКЕ СОДЕРЖАЩИХСЯ В КРЕМЕНЧУГЕ ЗАПОРОЖЦЕВ, УЧАСТВОВАВШИХ С ГАЙДАМАКАМИ И 3) О СУДЕ И ПРИГОВОРЕ НАД ВИНОВНЫМИ.....	61
СЕКРЕТНОЕ ПИСЬМО КИЕВСКОГО ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРА ВОЕЙКОВА БРИГАДИРУ ЧЕРТКОВУ О МЕРАХ К ПОИМКЕ И О ДОСТАВЛЕНИИ, КАПИТАНА СТАНКЕВИЧА, УЧАСТВОВАВШАГО В ГАЙДАМАЦКОМ БУНТЕ.....	63
В. Антонович. УМАНСКИЙ СОТНИК ИВАН ГОНТА (1768 г.).....	64
К ИСТОРИИ УМАНСКОЙ РЕЗНИ 1768 Г. (ЧИТАНО В ИСТОРИКО- ФИЛОЛОГИЧЕСКОМ ОБЩЕСТВЕ ПРИ НИЖИНСКОМ ИНСТИТУТЕ).....	86
ЛИСТ ГЕНЕРАЛ-МАЙОРА МИХАЙЛА КРЕЧЕТНИКОВА ДО КНЯЗЯ МИКОЛИ РСПІНА ПРО ЗАХОПЛЕННЯ ПОЛКОВНИКОМ ГУРСВИМ ГАЙДАМАКІВ ПІД УМАННЮ.....	100

ПОКАЗАНИЯ КУПЦОВ О НАПАДЕНИИ ЗАПОРОЖЦЕВ И ГАЙДАМАКОВ НА ПАЛЕЕВО ОЗЕРО, ИЗБИЕНИИ ТАМ ПОЛЯКОВ И ЖИДОВ И О ПОКУШЕНИЯХ НА ТУРЕЦКОЕ МЕСТЕЧКО БАЛТУ.....	53
ПИСЬМО АТАМАНА СЕМЕНА НЕЖИВОГО ЧОРБЕ ОТ 30 ИЮНЯ 1768 ГОДА.....	54
СВИДЕТЕЛЬСТВО МЕДВЕДОВЦЕВ.....	55
РАПОРТ К ПОЛКОВЫМ ДЕЛАМ ЖЕЛТОГО ГУСАРСКОГО ПОЛКА ПОРУЧИКА КНЯЗЯ МАНВЕЛОВА О ПЕРЕГОВОРАХ С АТАМАНОМ ГАЙДАМАКОВ НЕЖИВЫМ, ДОМОГАВШИМСЯ ВЫДАЧИ БЕЖАВШИХ ПОЛЯКОВ И ЖИДОВ.....	57
КИЕВСКОГО ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРА ВОЕЙКОВА БРИГАДИРУ ЧЕРТКОВУ О ПРЕСЛЕДОВАНИИ ГАЙДАМАКОВ И БЕГЛЕЦОВ.....	58
ТОГО ЖЕ ВОЕЙКОВА ТОМУ ЖЕ БРИГАДИРУ О ПРЕСЛЕДОВАНИИ ГАЙДАМАКОВ И О СОДЕРЖАНИИ КАРАУЛОВ.....	60
ОТНОШЕНИЯ КИЕВСКОГО ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРА ВОЕЙКОВА БРИГАДИРУ ЧЕРТКОВУ: 1) О ВОДОВОРЕНИИ ПОЛЬСКИХ КОЗАКОВ, ПОЖЕЛАВШИХ ПОСТУПИТЬ В ПОДДАНСТВО РОССИИ, 2) О ДОПРОСЕ И ОТСЫЛКЕ СОДЕРЖАЩИХСЯ В КРЕМЕНЧУГЕ ЗАПОРОЖЦЕВ, УЧАСТВОВАВШИХ С ГАЙДАМАКАМИ И 3) О СУДЕ И ПРИГОВОРЕ НАД ВИНОВНЫМИ.....	61
СЕКРЕТНОЕ ПИСЬМО КИЕВСКОГО ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРА ВОЕЙКОВА БРИГАДИРУ ЧЕРТКОВУ О МЕРАХ К ПОИМКЕ И О ДОСТАВЛЕНИИ, КАПИТАНА СТАНКЕВИЧА, УЧАСТВОВАВШАГО В ГАЙДАМАЦКОМ БУНТЕ.....	63
В. Антонович. УМАНСКИЙ СОТНИК ИВАН ГОНТА (1768 г.).....	64
К ИСТОРИИ УМАНСКОЙ РЕЗНИ 1768 Г. (ЧИТАНО В ИСТОРИКО-ФИЛОЛОГИЧЕСКОМ ОБЩЕСТВЕ ПРИ НИЖИНСКОМ ИНСТИТУТЕ).....	86
ЛИСТ ГЕНЕРАЛ-МАЙОРА МИХАЙЛА КРЕЧЕТНИКОВА ДО КНЯЗЯ МИКОЛИ РЕПІНА ПРО ЗАХОПЛЕННЯ ПОЛКОВНИКОМ ГУРСВИМ ГАЙДАМАКІВ ПІД УМАННЮ.....	100

ЛИСТ НЕВІДОМОЇ ОСОБИ ДО НЕВСТАНОВЛЕНОГО АДРЕСАТА ПРО ПОВСТАННЯ ГАЙДАМАКІВ В УМАНІ ТА ІНШИХ МІСЦЕВОСТЯХ І РОЗПРАВУ НАД НИМИ РОСІЙСЬКИХ ТА ПОЛЬСЬКИХ ВІЙСЬК.....	105
ЗАПИСКИ ВЕРОНИКИ КРЕБС (ПЕРЕВОД С ПРЕДИСЛОВИЕМ - І.М.РЕВА).....	106
СВІДЧЕННЯ КУПЦЯ КАПТАРЖЕЯ ПРО ЙОГО ПЕРЕБУВАННЯ У ТАБОРІ ПОЛКОВНИКА МАКСИМА ЗАЛІЗНЯКА ПІД УМАННОЮ.....	127
ГРАМОТА МАКСИМА ЗАЛІЗНЯКА.....	128
ПРОТОКОЛ ДОПИТУ ПОЛКОВНИКА МАКСИМА ЗАЛІЗНЯКА, СКЛАДЕНИЙ У КАРГОПІЛЬСЬКОМУ КАРАБНЕРНОМУ ПОЛКУ.....	129
И. Галант. МОЛИТВА В ПАМ'ЯТЬ УМАНСКОЙ РЕЗНИ И ПИСЬМО, КАСАЮЩЕЕСЯ ТОГО ЖЕ СОБЫТІЯ.....	133
РІШЕННЯ КИЇВСЬКОЇ ГУБЕРНСЬКОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ ПРО ПОКАРАННЯ МАКСИМА ЗАЛІЗНЯКА, СЕМЕНА НЕЖИВОГО, ПАВЛА ТАРАНА, МИКИТИ ШВАЧКИ ТА ІНШИХ УЧАСНИКІВ ГАЙДАМАЦЬКОГО РУХУ.....	139
И. Добротворский. ПОРТРЕТ ГОНТЫ.....	174
В. Антонович. НЕСКОЛЬКО ДАННЫХ О СУДЬБЕ ЖЕЛЕЗНЯКА ПОСЛЕ ЕГО АРЕСТА В УМАНІ.....	177
ОСТАТКИ ПРЕДАНИЯ О ГОНТЕ.....	181
МАНДАТ ПОЛКОВНИКА М. ЗАЛІЗНЯКА, ВИДАНИЙ КОЗАКОВІ КАПІВСЬКОГО КУРЕНЯ, ОТАМАНОВІ ЗАГОНУ ПОВСТАНСЬКОГО ВІЙСЬКА І. БОНДАРЕНКУ-ЧАЛОМУ НА ПРАВО УРЯДУВАТИ У ЗВІЛЬНЕНИХ СЕЛАХ ТА СЕЛИЩАХ.....	185
ЛИСТ ПОЛКОВНИКА М. ЗАЛІЗНЯКА З УМАНІ БЛАГОЧИННОМУ ЧИГИРИНСЬКОГО ДУХОВНОГО ПРАВЛІННЯ, ПРАВОСЛАВНОМУ СВЯЩЕНИКОВІ З С.РЕВІВКА ЧИГИРИНСЬКОГО СТАРОСТВА М.ЛЕВИЦЬКОМУ З ПРОХАННЯМ ПРИЙНЯТИ СВЯЩЕНИКА- УНІАТА З С. ДОБРА (ЧЕРКАЩИНА) ІВАНА, ЯКИЙ ВИЯВИВ БАЖАННЯ ПЕРЕЙТИ В ПРАВОСЛАВ'Я.....	186

ВІДПІВІДНОСТІ ПОВІННОСТІ ДО СВАБОДИ ПОЛІТИЧНОЇ
ПІДПИСАТИСЯ ПРОТИ СВОЇХ ПАЛІВ ЗА ПРИКЛАДОМ СВАБОДИ
КІЇВСЬКОГО ТА БРАЦЛАВСЬКОГО ВОСВОДІВ СЕРЕДНІА
ЧЕРНИ ІТМ Р

186

ДЖЕРЛА ТА ЛІТЕРАТУРА ПРО ВОСВОДІВ

188